

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТАМИ ВНЗ

А Розглянута проблема мотивації студентів до вивчення іноземних мов під час навчання у ВНЗ. Описані наявні види мотивації. Автор пропонує різні способи створення мотивації. Подані результати проведених досліджень. Вказано на домінуючу роль мотивації у процесі вивчення іноземних мов студентами.

Ключові слова: мотивація, мотиваційні фактори, стимуляція студентів, уміння, навички.

Постановка проблеми. Проблема мотивації студентів до вивчення іноземних мов є однією з найважливіших проблем на сучасному етапі викладання іноземних мов, оскільки мотивація визначає продуктивність навчальної діяльності і є її органічною складовою. Актуальність проблеми мотивації зумовлюється тим, що вона тісно пов'язана з питаннями активізації, індивідуалізації, інтенсифікації діяльності певної особистості в певних обставинах, ситуації [4, с. 80].

Помічено, що студенти немовних ВНЗ демонструють досить низьку зацікавленість в оволодінні іноземними мовами. Усвідомлюючи, що знання іноземної мови (в першу чергу англійської) є на сьогоднішній день однією із умов успішної кар'єри, студенти, тим не менше, не приділяють цій дисципліні належної уваги, що не може відображатися на результатах, які не задовольняють ні самих студентів, ні їх викладачів [6, с. 246].

Як зазначає В. Знанецький, серед інтегрованих вимог до фахівця ХХІ ст., що були сформульовані під егідою ЮНЕСКО, відзначається висока комунікативна готовність, яка припускає володіння однією з найпоширеніших у діловому світі іноземних мов. На думку багатьох ведучих роботодавців України, володіння іноземною мовою займає зараз друге місце серед вимог, що висувуються ними до випускників вищих навчальних закладів, поступаючи тільки професійній компетенції та випереджуючи комп'ютерну грамотність [1, с. 59].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженні, яке провела Ю. Біднова, визначено, що у зарубіжній теорії і практиці навчання проблеми мотивації досліджували такі автори, як Р. Гарднер, У. Ламберт, З. Дорней, Г. Крукс, Р. Шмідт, Дж. Келлер та ін. Особливою популярністю користується теорія «цілеспрямованої мотивації» Р. Гарднера, який визначає дві орієнтації щодо вивчення мови: 1) інструментальну, яка пов'язана з бажанням того, хто навчається, вивчити мову задля досягнення своєї мети, наприклад, складання іспиту, кар'єрне зростання тощо; 2) інтегративну, яка пов'язана з бажанням того, хто навчається, вивчити мову через високе позитивне особистісне ставлення до цієї мови, народу, який нею спілкується, культури тощо [3, с. 20].

Більшість авторів розуміють під мотивацією сукупність, систему психологічно різного роду факторів, які визначають поведінку та діяльність людини (В. Асеев, Л. Божович, А. Маслоу).

І. Зимня вважає, що мотивація є одним із основних компонентів структурної організації навчальної діяльності і відноситься до головних характеристик самого процесу цієї діяльності, а також є першим обов'язковим компонентом структури навчальної діяльності.

Р. Гарднер, описуючи соціоосвітню модель навчання іноземної мови, підкреслює, що мотивація є первинним фактором. Він визначає мотивацію як сукупність зусиль, бажань досягнення мети і позитивного ставлення до мови, яку вивчають. Інші фактори, такі як ставлення до навчальної ситуації та інтеграція, на його думку, можуть впливати на вищевказані складові частини мотивації.

Б. Спольський визначив чотири основних фактори, що впливають на успішне оволодіння іноземною мовою – знання, вміння і навички, що є на першому етапі (включаючи і загальні знання про рідну мову та інші мови); навченість, включаючи психологічні, біологічні, інтелектуальні і пізнавальні здібності (вміння і навички); мотивація; можливості вивчення мови (наявність часу та інших умов, наявність формальних і неформальних ситуацій, у яких студент може застосовувати отримані знання. При цьому вчений підкреслює, що будь-який із перелічених факторів має значний вплив на результат: якщо один із них відсутній, то оволодіння мовою не відбувається, чим більший вплив одного з факторів, тим кращий результат.

Існують різні способи створення у студентів позитивної мотивації до вивчення іноземної мови. Т. Райт, наприклад, пропонує підтримувати розумну дисципліну, достатню для створення робочої атмосфери; проявляти позитивне ставлення до студентів, заохочувати, підбадьорювати їх на занятті, пропонувати студентам цікаві завдання, що базуються на взаємодії одного з одним і спільних зусиллях для вирішення навчального завдання; показувати викладачу власну зацікавленість, мотивацію; організовувати самооцінку і самопохвалу за допомогою обговорення результатів роботи і звітів; заохочувати можливість гордитися своєю роботою, представляючи її у вигляді плакатів, стендів, використовуючи зворотній зв'язок у письмовій формі [1, с. 11–12].

Мета статті – вивчити мотиваційні фактори, які є вирішальними для досягнення успіху у навчанні з точки зору студентів. Вияснити, що саме студенти цінують у викладачах і які аспекти іно-

земної мови, на їхню думку, є максимально цікавими та важливими для їхньої майбутньої професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи мотиваційні аспекти вивчення іноземної мови, Л. Орленко на основі досліджень педагогів-науковців, описує різноманіття мотиваційної сфери людини та її складну структуру. По-перше, на неї можуть впливати соціальні чинники, зумовлені потребами суспільства: у сукупності вони складають зовнішню мотивацію, яка існує у двох різновидах: як широка соціальна мотивація і як вузькоособиста. По-друге, на мотиваційно-спонукальну сферу людини може впливати характер та перебіг навчального процесу. Це так звана внутрішня мотивація; її підвидом є мотивація успішності. Як зовнішня, так і внутрішня мотивації можуть носити позитивний і негативний характер; у цих випадках прийнято говорити про позитивну і негативну мотивації. Існують і такі види мотивації як дистанційна (відстрочена) і близька (актуальна).

Зовнішня мотивація, як правило, буває дистанційною та розрахованою на досягнення кінцевого результату навчання. Вона націлює на реалізацію своєрідного надзавдання. Зовнішня мотивація визначає ставлення до оволодіння іноземною мовою як способу самоствердження, а іноді і як шляху до особистого благополуччя. Тут можливий широкий діапазон спонукальних мотивів [6, с. 57–58].

Л. Штохман вважає, що сама форма навчальної діяльності і можливість досягнення високих практичних результатів створюють передумову для стимулювання студентів. Але вирішальним у забезпеченні ефективності навчання є свідоме врахування мотиваційного фактору і керування ним на всіх рівнях і всіх компонентах навчального процесу, вплив на нього через особливу організацію навчального матеріалу, методів і прийомів його введення і закріплення, а також організацію форм групової взаємодії.

Практичні заняття з іноземної мови, де типовим є розгляд проблемних ситуацій і їх можливих рішень, набувають більшої ефективності за умови використання різних методів роботи зі студентами – поєднання індивідуальної, групової та колективної роботи. Варіювання між цими методами роботи в межах одного практичного заняття дозволяє уникнути одноманітності та, як наслідок, втрати інтересу студентів до завдань, що виконуються.

Активізація навчальної діяльності значним чином залежить від викладача, який створює атмосферу співробітництва. Важливо, щоб вся навчальна діяльність була мотивованою. При організації групового і парного спілкування важливо правильно підібрати партнерів тому, щоб із однієї сторони у них був різний рівень інформованості, а з іншого боку, щоб один не пригнічував активність іншого [7, с. 52–53].

У більшості випадків, як вважає К. Богданова,

неправильний вибір педагогічних прийомів здатний пригнітити, а то й зруйнувати початкову вмотивованість замість того, щоб збільшити її. Вправне використання стратегій збільшення інтересу дає можливість перетворити студента, що автоматично виконує вправи на автономну одиницю, яка не тільки творчо підходить до роботи на занятті, а й продовжує пізнавати мову за межами занять через перегляд фільмів, читання журналів і книг, спілкування з носіями мови тощо.

Завдяки сучасному стану методики викладання, педагоги, що усвідомлюють важливість цього фактору, досить часто стикаються з проблемою недостатньої мотивації. Насамперед, це має місце, якщо студент не вірить у кінцевий результат або не повністю усвідомлює ціль навчання. Разом з цим, мотивація може бути пригнічена запропонованими засобами навчання, що можуть здатися студентам безглуздими (занадто старими/незрозумілими/складними тощо). Більш того, іноді це можна пов'язати зі зниженою здатністю студента до концентрації та лінощами. Безперечно, неможливо силою зацікавити слухача, але існують засоби збільшення мотивації.

Ми використали деякі з цих засобів, запропонованих вищезгаданим автором, а саме:

- треба керуватись принципом «не розказуй, а показуй», тобто наводити студентам приклади конкретних життєвих ситуацій, у яких розкривається необхідність використання тих чи інших мовних навичок;

- важливо знати рівень можливостей аудиторії та адаптувати кожен вид діяльності в залежності від цього рівня;

- формувати відчуття самоефективності студента. Віра людини в ефективність власних дій, відчуття впевненості у собі значно підвищує успішність кінцевого результату. Такі відчуття треба формувати шляхом вербальних заохочувань, причому заохочувати необхідно насамперед старанність і витрачені на виконання завдання зусилля, а не розумові здібності студента. Така поведінка надихає його на подальші дії, страх перед складними завданнями зникає і студент усвідомлює результат та ефективність своєї праці, що дає йому бажання постійно навчатись чомусь новому;

- необхідно, щоб студент усвідомлював користність запропонованих знань. Цьому розумінню можна сприяти завдяки практиці, щоб дозволила використати теоретичні знання для вирішення реальних проблем і завдань студента. Коли ж він опиниться у реальній ситуації подібного характеру серед носіїв мови, що вивчається, він уже буде здатний діяти, адже частково подолав страх перед новим у безпечних умовах;

- не треба забувати про переваги інноваційних видів завдань сучасної методики викладання: ігрових видів діяльності, театралізації, рольових ігор тощо. Вони допомагають студенту вийти за рамки традиційного розуміння навчального процесу як важкої та серйозної праці та подолати страх перед помилкою;

– пам'ятати про важливість ролі власної зацікавленості викладача. Необхідно запастись терпінням і не забувати, що прогрес студентів – це довготривалий процес, якому необхідно сприяти та результати якого малопомітні одразу [2, с. 21–22].

Досліджуючи проблему мотивації, ми також провели анкетування подібне до того, яке провели В. Скальська та К. Сахно [8, с. 246]. У загальній кількості було опитано 100 студентів 1 та 2 курсів. Анкета включала три групи запитань:

- фактори, які студенти вважають важливими для досягнення успіхів у навчанні;
- якості викладача, які є принциповими для успішного оволодіння предметом;
- аспекти іноземної мови, які студенти хотіли б вивчати у вищій школі.

Результати показали, що найважливішим фактором у досягненні успіху в навчанні є мотивація (25%). На другому місці – впевненість у собі (21%), не менш важливим студенти вважають уміння сконцентруватись, бути організованими та дисциплінованими (19 і 18%). Власний талант (10%) та IQ (7%) студенти оцінили невисоко.

Досить несподіваними виявилось оцінювання студентами основних якостей викладача. На перше місце студенти поставили знання предмета (25%). Здатність стимулювати студентів впевнено зайняла друге місце, набравши 22%. Не менш важливим виявилось почуття справедливості (18%). Далі студенти поставили почуття гумору, терпіння і доброту. Авторитарність викладача виявилась неприйнятною (1%).

Відповідаючи на запитання про зміст курсу іноземної мови, половина всіх студентів (50%) відмітила важливість набуття навиків читання спеціалізованої літератури; ще 25% виявили бажання паралельно вивчати побутову (розмовну) англійську мову.

Отже, наші студенти вважають мотивацію надзвичайно важливою в процесі вивчення іноземної мови.

Висновки. Незважаючи на значну кількість публікацій і досліджень, проведених викладачами-практиками, та власних досліджень, проблема мотивації студентів немовних ВНЗ до вивчення іноземних мов у процесі професійної підготовки є й надалі надзвичайно актуальною. Розглянуті способи створення мотивації зможуть допомогти викладачам іноземних мов донести до своїх студентів усю широту можливого використання знань іноземної мови у професійній діяльності майбутніх спеціалістів.

Подальші наші дослідження будуть спрямовані на створення мотивації з використанням Інтернет-мережі. Плануємо показати студентам невичерпні можливості Інтернету для полегшення навчання, виконання завдань для самостійної роботи, розширення кругозору. Особливо це актуально для вивчення англійської мови – оскільки переважна більшість сайтів англійською мовою.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 6–7 квітня 2012 р. – Дніпропетровськ – Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, 2012. Том 1. – С. 10–12; 59–60.
2. Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 квітня 2014 р. – Дніпропетровськ – Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, 2014. – С. 21–22.
3. Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування : матер. VI Всеукр. наук.-практ. конф., 19–20 червня 2015 р. – Дніпропетровськ – Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, 2015. – С. 19–21.
4. Методика викладання філологічних дисциплін у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах України : матер. III Регіон. наук.-практ. конф., 23 жовтня 2014 р. – Кам'янець-Подільський: «Аксіома», 2014. – С. 80–84.
5. Міжвузівський науково-методичний семінар : тези допов., 10 квітня 2014 р. – Київ. – Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – С. 57–59.
6. Проблеми викладання іноземних мов у неможовому вищому навчальному закладі : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф., 16 березня 2012р. – Київ : Київ. нац. авіац. ун-т, 2012. – С. 245–249.
7. Сучасні тенденції у сфері лінгвістики, мовної комунікації та методики викладання іноземних мов : матер. IV Міжн. наук.-практ. конф., 15–16 травня 2014 р. – Тернопіль – Терноп. нац. екон. ун-т, 2014. – С. 52–54.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 25.01.2016

Орицин И. С. Роль мотивации в изучении иностранных языков студентами вузов.

А Рассмотрена проблема мотивации студентов к изучению иностранных языков во время обучения в вузе. Описаны имеющиеся виды мотивации. Автор предлагает различные способы создания мотивации. Представлены результаты проведенных исследований. Указано на доминирующую роль мотивации в процессе изучения иностранных языков студентами.

Ключевые слова: мотивация, мотивационные факторы, стимуляция студентов, умения, навыки.

Oryshchyn I. S. The role of university students' motivation to learn foreign languages.

S In the article the problem of motivating students to learn foreign languages while studying at university is considered. The available types of motivation are described.

The author offers different ways to create motivation. The results of the research are given. The dominant role of motivation in the study of foreign languages by students is indicated.

Key words: motivation, motivational factors, stimulation of students, abilities, skills.